

veluwe op1

Bestemmingsmanagement op de Veluwe

Veluwe in balans

Voorwoord

De programmaperiode 2021-2023 zit er over een paar weken op. We sluiten deze tweede programmaperiode van de netwerksamenwerking Veluwe op 1 met een goed gevoel af.

Het past bij deze tijd van het jaar om terug te kijken én om vooruit te kijken. Als ik terugkijk zie ik hoe we met veel verschillende partijen, met elke hun eigen belang, een goede netwerksamenwerking hebben opgebouwd en hoe we onze ambities in de VeluweAgenda2030 helder hebben geformuleerd. Inmiddels werpt dit alles vruchten af. Op diverse locaties op de Veluwe liggen mooie plannen voor ontvangstlocaties. In 2024 starten we de realisatie van een aantal. Het eerste startpunt in Veluwestijl werd dit najaar geopend in Putten.

Het RouteBureau Veluwe timmert letterlijk aan de Veluwse paden. In een paar jaar tijd realiseerden zij al vele kilometers routes voor wandelaars, fietsers, ruiters en MTBers. Zo kunnen bezoekers de Veluwe veel beter verkennen of ontdekken. Op een veilige manier, voor henzelf én voor onze kwetsbare natuur. Hopelijk komt er snel uitsluitsel over hoe we het beheer en onderhoud van genoemde paden, maar ook banken, borden en alle andere recreatieve infrastructuur in de toekomst kunnen blijven bekostigen.

Opnieuw vonden Veluwse partijen elkaar voor de aanvraag van een nieuwe Regio Deal. Wanneer deze aanvraag gehonoreerd wordt, betekent dat enerzijds erkenning van het Rijk voor onze aanpak, anderzijds versterkt het de samenwerking in de regio. In maart weten we meer...

Jazeker, ik ben een tevreden voorzitter. Er komen nog vele uitdagingen op de Veluwe af, zoals de landbouwtransitie en de woningbouwopgave en ook het aantal bezoekers dat sterk zal groeien. Toch zie ik de toekomst met vertrouwen tegemoet, want telkens weer geven de leden van de VeluweAlliantie aan gecommitteerd te zijn en te blijven aan de Veluwe. En dat is de sleutel voor het behoud en de ontwikkeling van dit prachtige, bijzondere gebied.

Veel leesplezier.

*Willem Bijleveld,
voorzitter VeluweAlliantie*

Inhoud

03 Voorwoord

Willem Bijleveld

06 De natuurgeheimen van de Veluwe

Vormgeven aan een beleavingsgebied

10 Tweehonderd Veluwse ambassadeurs van het landschap

IVN leidt recreatieondernemers op

12 Nieuw perspectief voor Veluwse enclave

Het verhaal achter GEUS

14 FRIS - de resultaten

Op naar een duurzame financiering van de Veluwse recreatieve infrastructuur

18 De paden op, de lanen in...

Het Routebureau maakt de Veluwe bereikbaar voor iedereen

21 Column Dianne Nijland

Een zintuiglijke ervaring

22 Veluwe in Balans

De impuls die Regio Deal heet

De natuurgeheimen van de Veluwe

© Loes Riphagen

Het gebied tussen Nunspeet, Heerde, 't Harde, Epe en Vaassen representeert hét Veluweplaatje: mooie bos- en heidegebieden. Het is een kwetsbaar gebied met een grote verscheidenheid aan (bijzondere) flora en fauna en daarom niet overal toegankelijk. Het is een plek waar planten en dieren het rijk nog een beetje voor zichzelf hebben; ongerept maar kwetsbaar. Als bezoeker mag je hier en daar een voyeuristische blik werpen op deze 'verborgen' wereld; de wereld van de Veluwse natuurgeheimen.

Het concept Belevingsgebieden deelt de Veluwe op in themagebieden met specifieke, onderscheidende karakters en gebiedskwaliteiten. Het is een belangrijk instrument voor bestemmingsmanagement. Met name belevingsgebieden aan de rand van het Veluwemassief

kunnen een rol spelen in het ontlasten van (te) drukke gebieden. Bovendien kan het ontwikkelen van belevingsgebieden de lokale economie en de leefbaarheid versterken.

Erica Hottinga is manager lokale marketing en promotie van Stichting Visit Heerde. Zij promoten de natuur, cultuur en evenementen in het gebied. "Ik denk een jaar of vijf geleden - ik werkte hier pas - was er voor het eerst sprake van belevingsgebieden. In eerste instantie om het specifieke karakter van een bepaald gebied uit te lichten. Sinds Corona ook een manier om bezoekers te trekken naar de (soms nog) onbekende delen van de Veluwe. Zo valt de gemeente Heerde binnen twee Veluwse belevingsgebieden: de Ambachtelijke Veluwe en de Veluwse Natuurgeheimen," vertelt Erica. Het fenomeen belevingsgebieden wil daar accenten leggen waar al activiteiten gebeuren of waar veel potentie ligt. Erica vervolgt: "We kregen de vraag of we - gemeenten en gastheerschappen - samen producten of diensten konden bedenken. Dat was niet aan dovemansoren gericht. Het gebied kent een aantal water- en windmolens en al snel zijn we die in kaart gaan brengen: op papier en digitaal. Er ligt nu een aanvraag voor belevingsobjecten, zodat de verhalen beschikbaar zijn, ook op dagen en tijdstippen dat de molens niet open zijn voor publiek."

De omgeving beleven is iets waar Erica zich sowieso hard voor maakt: "Tijdens de Coron lockdowns gingen we met z'n allen veel wandelen en dan wil je ook wel eens even uitrusten op anderhalve meter," grapt Erica. "In Heerde lopen vijf klompenpaden, die steeds populairder werden. Met de vrijwilligers van die klompenpaden heb ik toen het idee van luisterbankjes gedeeld. Inmiddels staan er langs elk pad bankjes die voorzien zijn van een QR-code. Via deze code kunnen mensen verhalen beluisteren over de locatie waar ze zitten." Via de website luisterbankje.nl worden de verhalen ontsloten. De bankjes zijn gemaakt van hout afkomstig uit de Heerder gemeentebossen, ze zijn ontworpen en gemaakt door vrijwilligers van Vrieze's Erfgoed in Wapenveld. Erica: "Zo'n idee komt dan in mij op en dan begint het pas: Vergunningen regelen. Wie gaat het onderhoud doen? Wie betaalt? Enzovoort. Gelukkig werkte de gemeente supergoed mee en nemen de vrijwilligers van de klompenpaden het onderhoud voor hun rekening. Met collega's van Visit Heerde gingen we op zoek naar de verhalen."

Het concept is populair en nadat Erica deelde met buurgemeenten, willen zij ook luisterbankjes. Terug naar de natuurgeheimen. Het gebied op de Noord-Veluwe is populair bij gezinnen. Er is een relatief groot aanbod

Dit bankje kom je tegen als je het Markluiderpad wandelt in Veessen. Erica Hottinga is de tweede van rechts.

van kleinschalige activiteiten, gericht op het ontdekken van de lokale natuur. Denk bijvoorbeeld aan wildobservatieplekken, nachtwandelen en spoorzoeken. Maar... een groot deel van het gebied is dusdanig bijzonder en/of kwetsbaar dat het in de provinciale recreatiezonering niet of slechts ten dele toegankelijk is. Erica heeft plannen: "In het bos ligt een 8 kilometer lang pad dat door de zonering wordt opgeheven. Het heet kabouterpad, maar is veel te lang voor kleine kinderen. Ik wil heel graag een nieuw pad aanleggen; een pad in de Heerder bossen, dat buiten de zonering ligt. Een pad van maximaal 2 kilometer, waar onderweg van alles te beleven en te zien is. Toeval bestaat niet, zegt men, maar onlangs kwam ik in contact met Loes Riphagen, schrijver en illustrator, die Het Kabouterboek schreef. Voor de iets oudere lezer: Loes is de Rien Poortvliet van 2023. Ze woont en werkt in Heerde en we denken dat we samen hele mooie dingen kunnen verwezenlijken. En zeg nou zelf: iedereen wil toch kennis maken met het geheime leven van de kabouter! Ik heb nog nooit een bospad gemaakt, dus ik denk dat ik het wel kan," lacht ze. Even later zegt ze serieus: "Als iemand weet hoe je dit aanpakt, dan hoor ik dat graag. Ik vind het namelijk best een uitdaging."

Mensen die Erica kunnen adviseren of helpen met het realiseren van een nieuw bospad kunnen contact opnemen via: veluweop1@apeldoorn.nl of marketing@visitheerde.com.

Belevingsgebieden

We kennen op de Veluwe elf belevingsgebieden: Industriële Veluwe, Veluwe Remembers, Pure Veluwe, Veluwse Natuurgeheimen, Ambachtelijke Veluwe, Veluwse Kust, Veluwezoom, Stille Veluwe, Koninklijke Veluwe, Veluws Verleden en de IJsselvallei

De Veluwe is een heel sterk merk. Direct roept de naam beelden op van herten, rust, ruimte, bossen, zandverstuivingen, heidevlakten.... Maar er zijn ook andere kwaliteiten, die wat minder belicht en dus minder bekend zijn, zowel bij bewoners als bij bezoekers. De Veluwe-Alliantie gaf in 2018 de eerste aanzet tot de Veluwse Belevingsgebieden, om zo deze meer onbekende aspecten van de Veluwe ook voor het voetlicht te brengen. Thematische gebieden met eigen accenten, verhalen, netwerken en kenmerkende landschappen ontstonden in 2019, met als belangrijkste doel de toeristisch-recreatieve product- en dienstenontwikkeling te versterken. Anno 2022 blijkt het concept Belevingsgebieden tot veel meer in staat. De bezoekersstromen weten, zeker na Corona, de Veluwe goed te vinden. Tegelijkertijd is de noodzaak de natuur drastisch minder te belasten, nijpender dan ooit. Dit maakt de Belevingsgebieden vooral ook een belangrijk instrument voor bezoekersmanagement, voor spreading. Juist de Belevingsgebieden aan de rand van het Veluwemassief kunnen een belangrijke rol spelen in het ontlasten van (te) drukke gebieden in het hart van de Veluwe.

Tweehonderd Veluwse ambassadeurs van het landschap

Met de afronding van de IVN-cursus Gastheer/-vrouw van het Landschap door negentien recreatieondernemers uit Rheden, staat de teller voor de Veluwe op 200! Al in veertien Veluwse gemeenten leidde IVN ondernemers op over de cultuurhistorie, flora en fauna in hun directe omgeving. Daarmee zetten de deelnemers zich actief in voor de natuur en natuurbeleving op de Veluwe en vervullen een belangrijke rol als het gaat om het behoud van de balans tussen natuur en recreatie.

Alle reden voor een feestje in Rheden. Op donderdag 28 november rondden de ondernemers de IVN-training af. In de Carolinahoeve in De Steeg ontvingen de deelnemers felicitaties van VeluweAlliantie-voorzitter Willem Bijleveld en IVN-directeur Joline de Weerdt. Willem

Bijleveld benadrukte de cruciale rol van de ondernemer als het gaat om het behouden van de balans tussen natuur en recreatie. Rheden is een enorm populair stukje Veluwe, maar al die bezoekers zijn niet goed voor de natuur. IVN is een partner in de VeluweAlliantie en Veluwe op 1 draagt bij aan de opleiding, net als veel gemeenten. Na felicitaties aan de cursisten zei Willem dat het afronden van de training niet een einde is, maar juist een begin. Met de opgedane kennis kunnen de ondernemers hun gasten informeren en wellicht hun bedrijfsvoering op onderdelen aanpassen.

Joline de Weerdt vertelde hoe mooi het is dat de groep natuurinclusieve ondernemers weer een beetje groter is geworden. Natuur op de Veluwe is voor recreatiesector hét kapitaal, veel recreanten, toeristen maar ook inwoners komen juist om daarvan

te genieten. Zij geeft aan dat IVN volgende jaren nog veel meer mensen wil opleiden.

Certificaat en gevelbordje

Alle deelnemers ontvingen uit handen van Rhedens wethouder Ronald ter Hoeven een certificaat en een bordje voor aan de gevel: 'Gastheer van het Landschap'. De wethouder vertelde dat de gemeente bezig is met een recreatieve visie. Er spelen veel belangen in het gebied en bij het opstellen zijn veel partijen betrokken. Hij zei enorm trots te zijn op de aanwezige ondernemers, die in hun drukke bestaan ruimte hebben gemaakt voor het volgen van de cursus. Daarmee zijn zij al bezig met de balans tussen natuur en recreatie.

Ambassadeurs in heel Nederland

De tweehonderd Veluwse

De deelnemers werden op hun laatste cursusdag letterlijk in een heerlijk herfstzonnetje gezet.

gastheren zijn actief in Ede, Renkum, Wageningen, Heerde, Hattem, Epe, Apeldoorn, Nunspeet, Elburg, Oldebroek, Ermelo, Putten, Brummen en nu dus ook in Rheden. IVN geeft de training ook op plekken buiten de Veluwe, in heel Nederland zijn er inmiddels zo'n 2500 opgeleide Gastheren/-vrouwen van het Landschap.

Onderscheidend ondernemen op de Veluwe

Rust, ruimte, herten, bossen, zandverstuivingen en heidevlakten. De Veluwe kent veel prachtige plekken om te bezoeken. Recreatieondernemers zijn een belangrijke schakel tussen de natuur

en haar bezoekers. Sinds 2017 leidt IVN Natuureducatie daarom Veluwse ondernemers op tot natuurbelevingsexpert van het gebied waarin zij werkzaam zijn.

Door o.a. trainingen inspireert IVN recreatieondernemers die de urgentie voelen om iets terug te doen voor de natuur. De opgeleide ondernemers hebben meer kennis en hart voor de natuur, en kunnen ook hun bezoekers enthousiasmeren om de natuur beter te leren kennen én ervoor te zorgen. Meer informatie over IVN en de trainingen is te vinden op de website www.ivn.nl.

Even poseren met de net ontvangen certificaten.

Nieuw perspectief voor Veluwse enclave

Alles begon met de vraag: ‘Hoe komen we tot een leefbare en vitale enclave, waarin sociaaleconomische en maatschappelijk wensen en ontwikkelingen in evenwicht zijn met een gezond water- en bodemsysteem, een robuuste natuur en beschikbare stikstofruimte?’ De dorpen Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld (GEUS) liggen midden in het Natura 2000-gebied van de Veluwe langs de Staverdense beek, die van oudsher de levensader van het gebied is. De concentratie van landbouwgerichte activiteiten maakt het gebied een agrarische enclave. In de loop van de tijd nam de intensieve veehouderij toe, waardoor het gebied anno 2023 een van de hoogste stikstofdeposities van Nederland heeft. En dat vlak bij al die kwetsbare natuur... Dat moet veranderen.

Living Lab

In 2022 pakten partijen zich samen: overheden, ondernemers, maatschappelijke instanties, lokale organisaties en inwoners. Ook Veluwe op 1 is actief betrokken in dit proces. Living Lab GEUS ontstaat: onderzoek en innovatie gaan gelijk op en resultaten ontstaan door co-creatie en participatief werken. Deze ontwikkeling biedt kansen om de leefbaarheid, economie en ecologie in dit gebied te verbeteren. Het versterken van de vrijetijdseconomie binnen de kaders van het bestemmingsmanagement is hierbij een belangrijke opgave. Om dit proces een boost te geven is voor de hieronder beschreven doelen een bijdrage vanuit de Regio Deal Veerkrachtige Veluwe toegekend.

Doelen

Om te komen tot een leefbare en vitale enclave heeft het project zichzelf de volgende doelen gesteld.

1. Verkennen van fysieke maatregelen in het natuurlijk systeem, door systeemherstel van brongebied van de Staverdense beek.

Hoe kan het brongebied van de beek hersteld

worden? Hoe gaan we watervervuiling tegen? Hoe versterken we de natuur? Welke verhalen zijn er die de geschiedenis van het gebied duiden? Mooi is dat men binnen dit project werkt met de inzet burgerwetenschap.

2. Stimuleren van de verbinding tussen inwoners en bezoekers en het natuurlijk systeem door gebieden te ontsluiten voor beleving via paden en gebiedsverhalen over verleden-heden en toekomst.

Jagers, verzamelaars, boeren, Romeinen, de ijstijden, grafheuvels, raatakkers, de vroegmiddeleeuwse ijzerindustrie, het gebied kent een indrukwekkende geschiedenis. Door het ontsluiten van deze verhalen, worden deze beleefbaar voor de bezoeker.

3. Onderzoeken van het toekomstperspectief van huidige kalverhouders en hun verhouding tot alternatieve ondernemingsvormen.

Welke mogelijkheden zijn er voor kalverhouders die stoppen? Wat willen zij? Wat kan er? Door andere bedrijfsvoering ontstaan mogelijkheden om de natuur te herstellen of om de recreatie te stimuleren. Daarmee kan GEUS bijdragen aan de spreiding van bezoekers, zodat de hele Veluwe de toename van recreanten aankan.

4. Bieden van alternatieve inkomstenbronnen, door recreatie en toerisme in dit gebied te stimuleren.

GEUS is een gebied dat rust en ruimte biedt voor dagjesmensen en vakantievierders. Zandsculpturen, een klimbos, schaapskooien, kleine musea, kasteel Staverden, het Uddelermeer, het Aardhuis. Door het gebied toeristisch aantrekkelijker te maken snijdt het mes aan vele kanten: perspectief voor stoppende veehouder/agrariërs, versteken leefbaarheid in de kernen, ontwikkelen nieuwe natuur want daar komt de gemiddelde toerist toch voor naar de Veluwe.

5. Het verbinden van mensen in het gebied door samen met elkaar te werken aan hun toekomst. In verbinding krijgt hun leven en leefomgeving nog meer vorm en betekenis.

Deze doelstelling is tegelijkertijd het uitgangspunt van de Living Lab-aanpak: door samen te creëren én aan te pakken, creëer je betrokkenheid en trots en wanneer men dat uitstraalt richting bezoeker, nodigt dat uit.

Er valt veel te (be)halen

Het gebied GEUS is al populair, het kent zo'n 43 vakantieparken en de algemene tendens is dat het

aantal bezoekers alleen maar gaat toenemen. Net als op de rest van de Veluwe geldt ook hier dat zo'n 80 % van de bezoekers uit de directe omgeving komt. Toerisme is een belangrijke pijler voor de leefbaarheid in het landelijk gebied. De bezoeker zorgt er vaak mede voor dat winkels en andere voorzieningen kunnen blijven bestaan. Veehouders zouden kunnen nadenken over aanvullende bedrijfsvoering, bijvoorbeeld in de toeristische sector (agrotourisme) of als producent van lokale producten. Het vertellen van lokale (geschiedenis) verhalen kan het gebied aantrekkelijker maken. Vanuit de dorpen kunnen verhalen de bezoeker door het gebied leiden via wandel-, fiets- of ruiterspaden. Het afwisselende landschap is zeker een pluspunt: bos, heide en agrarisch landschap wisselen elkaar af.

Veluws Verleden

De middeleeuwse fundamenteën van kasteel Staverden, de monniken van het Solse gat, de watermolens, de eerste agrarische activiteiten eeuwen voor onze jaartelling, de grafheuvels in het landschap. In het kader van de Veluwe belevingsgebieden - GEUS valt binnen belevingsgebied Veluws Verleden - zal het (opnieuw) vertellen van deze verhalen en het zichtbaar maken van deze verhalen in het landschap een bijdragen leveren aan de beleefbaarheid van de regio.

Planning

Inmiddels is het Living Lab omgevormd naar het ontwikkelen van een Gebiedsplan. Het jaar 2023 stond in het teken van overleggen en ontwerpen. In 2024 moeten er resultaten geboekt worden, zodat er begin 2025 een grote stap gemaakt is in het neerzetten van een leefbare, vitale, toekomstbestendige enclave.

FRIS - de resultaten

Op naar een duurzame financiering van de Veluwe recreatieve infrastructuur

De populariteit van de Veluwe is ongekend. Zowel bij toeristen uit binnen- en buitenland, maar zeker ook bij de Veluwnaars zelf. Een rondje met de hond, zaterdagochtend met je vrienden een uurtje mountainbiken, met de kinderen naar het bos op woensdagmiddag, met de hardloopclub wat kilometers maken op de hei, als fervent vogelaar met je verrekijker op stap... En al die bezoekers maken gebruik van paden, routebordjes, banken, speeltoestellen, prullenbakken, parkeerplaatsen, bruggen, trappen, uitkijktorens en vogel- en wildkijkhutten... Het is een vanzelfsprekendheid. Mensen staan zelden stil bij de vraag van wie dit nu eigenlijk allemaal is en wie het onderhoud verzorgt.

Gemeenten, grote organisaties als Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en veel particulieren zijn de eigenaren van grote delen van de Veluwe. Zij stellen hun terreinen open, zodat bezoekers er kunnen komen, verblijven en ervan kunnen genieten. Zij zijn ook verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de recreatieve voorzieningen. Al decennialang vragen grondeigenaren aandacht voor het probleem van het niet meer kunnen betalen van het beheer en onderhoud voor recreatief gebruik. In 2018 gaf de VeluweAlliantie opdracht om uit te zoeken hoe we op de Veluwe kunnen komen tot een duurzame bekostiging van dat beheer en onderhoud van de toeristisch recreatieve infrastructuur. Het project Financiering Recreatieve Infrastructuur Veluwe - kortweg FRIS - was daarmee een feit.

Projectleider Johan Kaspers gaat aan de slag en het Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd stelt een huishoudboekje op: Wat valt er allemaal onder recreatieve infrastructuur? Welke partijen op de Veluwe zorgen voor en zijn verantwoordelijk voor het beheer? Wat kost dat beheer en onderhoud? En wat staat daar soms wel, maar meestal niet tegenover?

De afgelopen jaren werd er uitgebreid onderzoek gedaan naar oplossingsrichtingen en daarbij werden ruim driehonderd stakeholders betrokken. Johan Kaspers: "Ik denk dat we met vrijwel alle partijen op de Veluwe, die direct of indirect met deze materie te maken hebben, hebben gesproken. Van grondeigenaren tot gebruikers, van overheden tot ondernemers". Uiteindelijk worden er vijf oplossingen verder uitgewerkt:

1. Kosten verlagen en grondeigenaren ontzorgen via het Routebureau Veluwe.
2. Het financieren van lokaal beheer via samenwerking in de omgeving.
3. Parkeerbijdragen bij kwetsbare of drukke natuurgebieden.
4. Het invoeren van vignetten voor mountainbiken en paardrijden.
5. Het oprichten van een Veluws fonds voor recreatieve infrastructuur.

Inmiddels is het eind 2023 en lijken er drie van bovenstaande oplossingen haalbaar. De projectleider legt uit: “Het Routebureau bestaat inmiddels enkele jaren. We zien dat het inderdaad efficiëntie oplevert en de grondeigenaren ontzorgt. Lokale samenwerking kan heel goed werken en dat blijven we ook stimuleren. Het is alleen tijdrovend, kwetsbaar en niet van bovenaf te regelen. Daar rekenen we daarom niet meer mee.”

Betaald parkeren is wel een mogelijkheid gebleken. De vraag rijst of we straks dan allemaal moeten betalen voor parkeren op de Veluwe. “Weet je, we zijn er allemaal aan gewend dat we als we met de auto naar de kust gaan, er betaald parkeren geldt. Op de Veluwe is dat nog niet het geval. Dat is een van de mogelijkheden, maar alleen op die plekken waar je de drukte in goede banen wilt leiden. Dit moeten grondeigenaren nu zelf per situatie gaan beoordelen.”

Over de vignetten zegt Johan Kaspers: “Na grondig onderzoek blijkt dat het invoeren van vignetten voor MTB-ers en ruiters ook haalbaar is. Wanneer we vignetten invoeren, kunnen we daarmee een groot deel van de onderhoudskosten dekken. Let wel: ook met invoering blijft de inzet van vrijwilligers onmisbaar.” Elders in het land wordt al langer gewerkt met vignetten. Johan zegt daarover: “Op basis van de ervaring met andere natuurterreinen

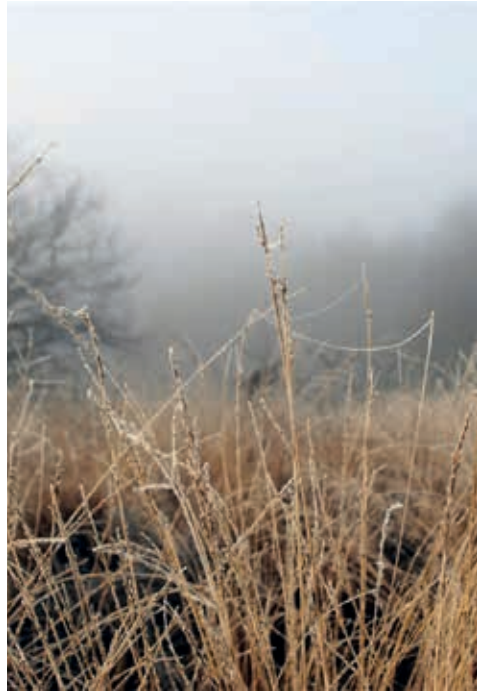
Niet alle handen gaan op elkaar voor invoering van vignetten. Wielervereniging RETO uit Arnhem is geen voorstander. De club telt zo’n 600 leden die actief zijn op de Zuid-Veluwe. Naast tal van andere activiteiten organiseren zij twee keer per jaar een groot tourtochtevenement, dat ook veel MTB-ers uit de rest van Nederland trekt. Bestuurslid Jack Boumeester spreekt namens de vereniging: “Ik begrijp heel goed dat paden beheerd en onderhouden moeten worden en dat dat geld kost, maar om nou één specifieke doelgroep hiervoor te laten opdraaien... Gemeenten onderhouden wel de ‘gewone’ fietspaden, maar de onverharde paden niet. Dat is toch meten met twee maten? Het gebruik van wandelpaden enzovoort in natuurgebieden wordt standaard gesubsidieerd door de overheid, maar voor ruiter- en MTB-paden zouden gebruikers dan vignetten moeten betalen.” Boumeester vertelt dat in het gebied rondom Arnhem de Stichting MTB Zuid-Veluwe actief is. Deze stichting verzorgt met vrijwilligers het beheer en onderhoud van de routes. “Daar staat geen enkele vergoeding tegenover,” zegt hij. “Ik vind dat het beheer en onderhoud van paden gewoon uit de algemene middelen van gemeenten betaald moet worden. Zo voorkom je ook ongelijkheid: een gezin met een krappe beurs kan straks niet meer een dagje het bos in om te MTB-en. De overheid wil mensen toch juist stimuleren om te bewegen?”

in Nederland is de tijd rijp om op de hele Veluwe vignetten in te voeren voor MTB- en ruiterroutes. Zonder winstookmerk overigens."

Tot slot zijn er nog de mogelijkheden tot het oprichten van een Veluws fonds, maar dit ligt wat verder weg qua haalbaarheid. Johan Kaspers: "Uiteindelijk zullen er besluiten moeten worden genomen die tot oplossingen leiden, want het probleem gaat niet weg. Dit klinkt negatief en dat wil ik helemaal niet, want er zijn veel partijen die inzien dat de huidige situatie onhoudbaar is. Niemand wil dat er ongelukken gebeuren of dat er gebieden afgesloten moeten worden omdat ze niet meer onderhoudbaar zijn. Ik heb er vertrouwen in dat wanneer we de eerste stappen hebben gezet, ook andere oplossingen bereikt kunnen worden. Sommige dingen hebben nou eenmaal tijd nodig."

Jaap van den Ende is voorzitter van de Stichting Paardenvrienden Midden-Veluwe, het gebied tussen Barneveld en Apeldoorn. De stichting ontstond toen Staatsbosbeheer aangaf het onderhoud van ruiter- en menroutes niet meer te kunnen financieren. "We wilden niet dat de paden op slot gingen, dus hebben we de stichting in het leven geroepen," zegt Van den Ende. "Met Staatsbosbeheer maakten we afspraken dat wij het kleine onderhoud doen, zij het grote. Twee keer per jaar organiseren we een werkdag, afgelopen oktober nog, en dan snoeien we overhangende takken, herstellen de gaten in de paden. Het grotere werk, zoals het omzagen van bomen, gebeurt door Staatsbosbeheer. Tja, ik zeg altijd: die zwijnen kunnen niet lezen, dus die wroeten gewoon ook in ruiter- en menpaden en de bomen kunnen niet weten dat ze beter een andere kant uit kunnen vallen." Inmiddels zijn voor de stichting zo'n honderd vrijwilligers actief. Van den Ende zegt positief kritisch te staan tegenover het invoeren van vignetten. "Ik begrijp heel goed dat het beheer en onderhoud geld kost. Er zitten veel aspecten aan de problematiek van het financieren van beheer en onderhoud van recreatieve voorzieningen," zegt hij. "We hebben te maken met recreatiezonering, waardoor het areaal voor paden kleiner wordt. Gebruikers en toeristen zijn erg belangrijk voor de lokale ondernemers; jaag je die niet weg? Hoe voer je de controle uit?" Als hij kijkt naar zijn eigen stichting, vraagt hij zich af of die niet leegloopt, als mensen moeten betalen om gebruik te kunnen maken van het netwerk. "Tegenover een bijdrage staat ook een kwaliteitseis; ik vraag me af of de opbrengst van vignetten voldoende is?". Jaap van den Ende zegt dat het zou moeten werken als een visakte: wanneer je die hebt, mag je overal vissen. Dat zou voor vignetten ook zo moeten zijn."

De paden op, de lanen in...

**Het Routebureau maakt de Veluwe
verantwoord bereikbaar voor iedereen**

1132 kilometer wandelnetwerk, 872 kilometer ruiter- en mennetwerk en 65 kilometer MTB-routes aangelegd, ruim 60 welkomstborden en 1 belevingsobject* geplaatst en 2000 kilometer fietsnetwerk beheerd. Dat is zo ongeveer de status anno december 2023. Qua aanleg zit het Routebureau Veluwe nog ruim onder de helft, er komen nog heel wat kilometers routenetwerk bij voor wandelaars, ruiters en MTB-ers. Bijna alle routes lopen over bestaande paden en leiden gebruikers op een veilige manier naar en langs alle mooie en bezienswaardige plekken, terwijl kwetsbare natuur ontzien wordt. Zonder routes zouden we hopeloos verdwalen, op privéterreinen belanden of de natuur beschadigen. We spreken met Han van den Heuvel, regisseur bij het Routebureau Veluwe over de afgelopen programmaperiode én over het nieuwe jaar 2024, dat bol staat van de activiteiten.

Met de poten in het Veluwse zand

“Maar zeker ook achter de computer,” zegt Han. “Natuurlijk zijn de mensen van het Routebureau veel in het veld te vinden, toch bestaat een groot deel van het werk ook uit het verzamelen en ordenen van data. Gegevens. Het aanleggen van een pad, het plaatsen van een routebordje... het lijkt simpel, toch gaat er achter dat ene paaltje of pad een hele wereld schuil. Wie is de eigenaar van de grond? Bij wie moeten we zijn voor de benodigde vergunningen? Hoe ligt deze route ten opzichte van de recreatiezoneringsgebieden? Hebben we te maken met een kwetsbare dijk? Hoe verhoudt deze route zich tot andere routes? Je wilt niet dat een MTB-route op een onoverzichtelijk punt kruist met een wandelroute, dat is wachten op een ongeluk.” Bij het Routebureau werken ongeveer

** Een belevingsobject vertelt een verhaal en kun je met draaiende delen actief bedienen. Via een QR-code kun je achtergrondinformatie over het verhaal lezen.*

Regisseur Han van den Heuvel van het Routebureau Veluwe.

14 mensen, veelal in deeltijd. “Daarnaast hebben we een eigen buitendienstploeg en een aantal databeheerders. Onze thuisbasis is het kantoor in Ermelo.”

Praten, praten, praten

In Nederland is er geen enkele centimeter grond die niet van iemand is. Je hebt dus te maken met Rijk, gemeenten, organisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of Geldersch Landschap en Kasteelen, maar ook zijn delen van de Veluwe eigendom van particulieren. En al deze organisaties stellen hun gronden beschikbaar voor gebruik. Han: “Dat realiseren mensen zich vaak niet. Het bos lijkt immers van iedereen, maar dat is echt niet zo. Wanneer je routes aanlegt of verbetert heb je dus steeds te maken met al deze grondeigenaren of -beheerders.”

2024

Komend jaar hoeft het Routebureau zich niet te vervelen, er staat veel

op de planning. “Even uit het blote hoofd: in '24 en '25 hopen we de aanleg van het wandelnetwerk af te ronden, ruim 2300 kilometer. Voor het ruiter- en mennetwerk staat er nog 250 kilometer op de planning en met de MTB-routes zijn we pas net begonnen, daar komt nog een kleine 500 kilometer bij,” vertelt Han. Naast routes is de bebording van de Veluwe een belangrijke taak voor het Routebureau. “We willen die mooie Veluwe ook mooi houden en maken. Een aantal jaar geleden zijn er welkomstborden ontworpen. Het heeft even geduurd, maar inmiddels hebben negen van de eenentwintig Veluwse gemeenten nieuwe komborden in Veluwse stijl. Dat straalt zoveel kwaliteit uit! En voor een heel aantal andere gemeenten zijn er borden in bestelling. Dit was écht zo'n gevalletje van als er één schaap over de dam is...”. Veluwe op 1 is bezig met het ontwikkelen van ontvangstlocaties, van waaruit bezoekers de Veluwe kunnen

ontdekken. De aanleg van de routes en de ontwikkeling van deze ontvangstlocaties is en wordt op elkaar afgestemd. “Begin 2024 presenteren we het stijlboek ‘Veluwestijl Routenetwerk en informatiepanelen’. Dat wordt een leidraad voor de inrichting van die locaties, want het zou heel mooi zijn als die dezelfde uitstraling hebben. Dat zorgt voor herkenning en straalt kwaliteit uit. Iets dat we de bezoeker van de Veluwe willen bieden: een kwalitatief hoogwaardige beleving.”

Ontzorging

“Ha, mooi woord ja, ontzorging. Ik denk wel dat die eigenschap ons past. Ik ben zeker een man van de praktische aanpak, maar daarvoor is het wel nodig dat je de zaken op orde hebt. We hadden het net al over data. Informatie is voor ons ontzettend belangrijk. We leggen die informatie vast in wat we een strategische kaart noemen, waarmee we in één oogopslag veel gegevens beschikbaar hebben over

locaties waar we werken. We hebben de expertise in huis voor het aanvragen van vergunningen of subsidies, dat waardeert de klant. Onze mensen worden ook getraind, om welkomstborden te kunnen plaatsen bijvoorbeeld. En dan heb ik het niet over gaten boren en schroeven draaien, maar over kennis van de kabels en leidingen in de grond of over verkeersveiligheid. Die borden staan veelal langs 80-kilometer wegen en dan gelden er regels voor plaatsing, zowel qua zicht als qua uitvoering, zoals de weg afzetten. Er komt veel bij kijken.”

En als het klaar is?

Han: “Klaar is het in principe nooit, maar vanaf 2026 wordt het Routebureau Veluwe een beheerorganisatie zoals ze dat noemen. Voor veel partijen zullen wij het beheer en onderhoud doen, zodat alle routes goed en veilig blijven en de bebording up to date. Daar hoort ook de doorontwikkeling van alle netwerken bij, zoals we dat nu voor het fietsnetwerk al doen. Ondertussen zijn we met Visit Veluwe bezig om al die routes ook digitaal beschikbaar te maken. Daarmee heb je een mooi sturingsmechanisme in handen als het om bestemmingsmanagement gaat; in het broedseizoen leid je mensen daarmee weg van kwetsbare locaties bijvoorbeeld.” Vooralsnog wordt er de komende jaren nog gebouwd aan routes, ontvangstlocaties, bebording en digitalisering.

Weer en wind trotseren de medewerkers van het Routebureau bij het plaatsen van borden. Hier monteren zij de komborden in Putten.

Safari

Voor Han van den Heuvel en zijn collega's is het nooit saai: “Aan ons werk zitten regelmatig bijzondere kanten. Neem bijvoorbeeld het rijden over de uitgestrekte gebieden alsof je op safari bent in de savanne. Waar niemand anders komt met een auto. Onderweg spot je een paar zwijnen, en heuvels doemen op. Of je staat te praten met een boswachter, totdat er raven verschijnen... dan is er opeens een hele andere setting want de wolf is in de buurt.” Han wrijft in zijn handen: “Het is donders mooi werk!”

In september werd het eerste beleavingsobject geplaatst in Eerbeek.

Een zintuiglijke ervaring

Mijn wieg stond op de Veluwe, letterlijk. In Apeldoorn geboren in een prachtige zomer, werd ik vervolgens vaak door mijn ouders meegenomen naar de bossen bij radio Kootwijk. Terwijl zij bosbessen plukten, werd mijn uitzicht dag na dag bepaald door boomkruinen en wolkenluchten. En genoot ik ongetwijfeld van de harsige geuren van Veluwse dennen. Spechten roffelden terwijl ik in de wandelwagen speelde met een 'knorretje' zoals mijn moeder dennenkegels noemde. Af en toe kreeg ik een rijpe bosbes toegestopt. Een complete zintuiglijke ervaring!

Beschermen begint met beleven en genieten. Leuk dus dat ik vijftig jaar na dato als programmamanager de afgelopen tijd mee kon werken aan het behouden van de balans tussen het beschermen én duurzaam genieten van die Veluwse natuur. En inmiddels bleek niet alleen mijn actieradius, maar ook de Veluwe veel groter dan ik destijds kon vermoeden én waar vele Nederlanders bekend mee zijn. In de aanvraag voor de Regiodeal "Veluwe in balans" van de VeluweAlliantie, Vitale Vakantieparken en de provincie Gelderland spreken we over de gouden randen van de Veluwe. De IJsselvallei, de Veluwse kust, de Veluwe Zoom en de Gelderse vallei, stuk voor stuk gebieden waar de komende jaren veel te gebeuren staat. Zoals de komst van vele nieuwe Veluwse bewoners die ook graag allemaal komen genieten van die waardevolle Veluwe. Niet voor niets in 2023 verkozen tot de bekendste streek van Nederland.

Het in goede banen leiden van al deze nieuwe Veluwse recreanten om de kwetsbare natuur te ontzien zal nog een hele kunst zijn. Gelukkig een waar de VeluweAlliantie de afgelopen jaren al veel expertise in heeft opgebouwd. Bijvoorbeeld via aanleg en omleg van routes en het strategisch lokaliseren van ontvangstlocaties in samenhang met recreatiezonering. Maar ook door het opleiden van ondernemers als gastheren van het Veluwse landschap en het betrekken van bewoners bij de versterking van de landschappelijke kwaliteit van de IJsselvallei.

Juist de veelzijdige samenstelling van die Alliantie blijkt daarbij cruciaal: ondernemers, overheden en grondeigenaren overdenken samen hoe zij de balans kunnen bewaren tussen beschermen én duurzaam genieten van de Veluwe. Het is daarin essentieel dat we de Veluwe beschouwen als de eenheid die dit gebied (fysisch geografisch) is. Dat betekent dat partijen elkaar soms iets moeten gunnen, in belang van het grotere geheel. Feitelijk de gedachte van de meent, waar de Veluwe van oudsher bekend mee is.

Zo kunnen we iedereen nu én later de best beleefbare Veluwe bieden, voor alle zintuigen!

*Dianne Nijland,
programmamanager Veluwe op 1*

Veluwe in Balans

Op 30 november ging op de Ginkel in Ede de schop in de grond voor de realisatie van een Veluwse ontvangstlocatie voor het populaire heide- en bosgebied daar. De gemeenteraad van Nunspeet stelde in november de benodigde financiën beschikbaar voor de Poort naar de Veluwe: een omvangrijk plan nabij het station dat de Veluwe, de stad en de kust met elkaar verbindt en de bezoeker direct een fijne Veluwebeleving biedt, met onder andere een (vernieuwd) bezoekerscentrum en de ontsluiting naar mooie routes. Het is een breed gedragen ambitie van partijen om voor een topontvangst te zorgen. Het Masterplan Veluwezoom ligt klaar en een van de eerste projecten - een mobiliteitsplein - wordt momenteel uitgewerkt om de entree naar de Veluwe bij Rheden nog klantvriendelijker én duurzamer te maken, met aanpassingen aan het bezoekerscentrum en het parkeerterrein.

“De Regio Deal Veluwe biedt de kans om gezamenlijk de unieke uitdagingen op de Veluwe aan te pakken en dus gezamenlijk vooruitgang te boeken. Ik kijk ernaar uit om - in vervolg op van de Regio Deal Veerkrachtige Veluwe - samen met het Rijk en andere partners te bouwen aan de balans tussen natuur en recreatie op die unieke, mooie en groene Veluwe.”

Jan Bosch, provinciaal verbinder Veluwe en lid Regiegroep Regio Deal.

Dit is zomaar een greep uit de lijst met projecten die mede mogelijk gemaakt worden door een bijdrage vanuit de huidige Regio Deal ‘Veerkrachtige Veluwe’ van 2021. De Regio Deal is een welkome buitenboordmotor voor het realiseren van de doelen van onze VeluweAgenda2030, om de Veluwse regio te versterken. Zodat de Veluwe ook in 2030 een prettig leefbare plek is, waar beschermen en genieten van de natuur in duurzame balans zijn.

Op 31 oktober jl. dienden de netwerksamenwerking Veluwe op 1, het programma Vitale Vakantieparken en de provincie Gelderland gezamenlijk een aanvraag in bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor een nieuwe Regio Deal. De aanvraag kreeg als titel mee: ‘Veluwe in Balans’. De ingediende voorstellen - ook die van andere regio's - worden de komende maanden beoordeeld en begin 2024 besluit het kabinet welke voorstellen het Rijk met regionale partners gaat uitwerken tot Regio Deals. Spannend dus.

Regio Deal

Het Rijk formuleert het als volgt: ‘In de Regio Deals werken Rijk en regio samen aan een betere woon-, werk- en leefomgeving voor bewoners en ondernemers in de regio. Het kabinet heeft voor de periode 2022 - 2025 € 900 miljoen uitgetrokken voor nieuwe Regio Deals. Het Rijk betaalt maximaal de helft van elk benodigd bedrag. De Rijksbijdrage is eenmalig en bedraagt minimaal € 5 miljoen en maximaal € 40 miljoen. De regio betaalt zelf ook mee.’

Edith geeft een presentatie over hoe we op de Veluwe bestemmingsmanagement gezamenlijk oppakken.

Er speelt veel...

De Veluwe is een groot - 90.000 ha - gebied, met een unieke flora en fauna. Maar het is ook een gebied waar veel mensen wonen en werken én waar heel veel mensen recreëren. De Veluwe telt maar liefst 500 vakantieparken, waar naast gasten ook duizenden mensen illegaal wonen (permanente bewoning vakantieparken), de komende jaren zullen er zo'n 80.000 woningen op en rondom de Veluwe worden gebouwd (verstedelijkingsopgave) en ruim de helft van alle Nederlandse piekbelasters bevindt zich in de directe nabijheid van de Veluwe (landbouwtransitie) om maar wat zaken te noemen.

...én er liggen veel mogelijkheden

Nou lijkt het allemaal kommer en kwel, maar dat is niet waar. Er liggen veel mogelijkheden op en rondom de Veluwe, maar die moeten wel in gezamenlijkheid opgepakt worden. Die mogelijkheden liggen onder andere in de te ontwikkelen 'gouden randen'. In de aanvraag staat het als volgt:

'Met de projecten en investeringen in de Regio Deal willen we bijdragen aan vier kernambities voor de Veluwe:

- We bieden nieuwe perspectieven voor de Gouden Randen van de Veluwe met recreatie, multifunctionele landbouw, erfgoed en zorg. Deze perspectieven ondersteunen de verstedelijkingsopgave en de opgaven voor het landelijk gebied. Op die manier ontlasten en beschermen we de kwetsbare natuur in het centrale Veluwemassief en voegen we kwaliteit toe aan het platteland.
- We versterken onze inzet op leefbaarheid, inclusiviteit en betrokkenheid. We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk inwoners en gebruikers van de regio meedoen en meeprofiten.
- We investeren sterker in de kwaliteit en duurzaamheid van recreatieve voorzieningen en mobiliteit naar en op de Veluwe. Daarmee dragen we bij aan de biodiversiteit, de klimaatopgave, circulariteit, de energietransitie én aan een toekomstbestendige vrijetijdseconomie.
- We intensiveren en verbreden de samenwerking tussen overheden, eigenaren, gebruikers, bedrijfsleven en kennisinstellingen. We delen innovaties en praktijkervaringen, niet alleen onderling maar ook met partijen elders in Nederland.'

In april brengt demissionair minister Bruins Slot van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een werkbezoek aan de Veluwe als portefeuillehouder Regio Deals.

“Het Rijk zegt: De nieuwe Regio Deals betreffen plattelandsgebieden, steden en hun omgeving, en de regio’s aan de grens. Elke regio telt! Ik zeg: De Regio Deal telt echt áán voor de Veluwe!”

*Rob van den Hazel,
programmamanager Vitale
Vakantieparken en lid Regiegroep
Regio Deal.*

Edith Scholte-Wessels is projectleider voor de Veluwse ontvangstlocaties, bestemmingsmanagement en duurzame mobiliteit en zij was nauw betrokken bij het opstellen van de nieuwe aanvraag. “Een aantal gemeenten is koploper als het gaat om het verwezenlijken van de ambities die de VeluweAlliantie heeft vastgelegd in de VeluweAgenda2030. Het extra geld creëerde een vliegwiel om tot realisatie van de eerste Veluwse ontvangstlocaties te komen en dit stimuleert weer nieuwe projecten. Het zijn vaak ingewikkelde trajecten, waar veel beleidsvelden bij betrokken zijn. Als ik zie welke resultaten we geboekt hebben de afgelopen jaren... dat gaf ons ook vertrouwen om met dezelfde partijen als toen een nieuwe Regio Deal aan te vragen. Want we zijn natuurlijk nog niet klaar en met een nieuwe stimulans vanuit het Rijk kunnen we met elkaar versneld resultaten halen, zeker in relatie tot de nieuwe opgaven die er liggen op de Veluwe. Velen zijn zich daarvan bewust. En wij weten inmiddels concreet hoe wij hier in gezamenlijkheid daadwerkelijk een positieve bijdrage aan kunnen leveren. Het moet en het kán dus ook.”

Extra bijzonder vindt Edith dat gemeenten die niet in aanmerking kwamen voor subsidie uit de huidige Regio Deal toch stappen zetten in bestemmingsmanagement. “Ik hoop echt dat deze getoonde moed straks ook beloond wordt,” zegt ze. “Eigenlijk is dat ook een van de belangrijkste redenen waarom we als projectgroep zoveel energie gestoken hebben in het opstellen van een nieuwe aanvraag: de Veluwe heeft bewezen dat als we met elkaar optrekken, we resultaten kunnen boeken. Ik ben trots op die gezamenlijk ambitie. Uiteraard is geld belangrijk, maar het commitment - ook van partijen die (nog) geen Rijksbijdrage hebben ontvangen - laat zien hoe sterk de samenwerking op de Veluwe is”

Veluwe in balans

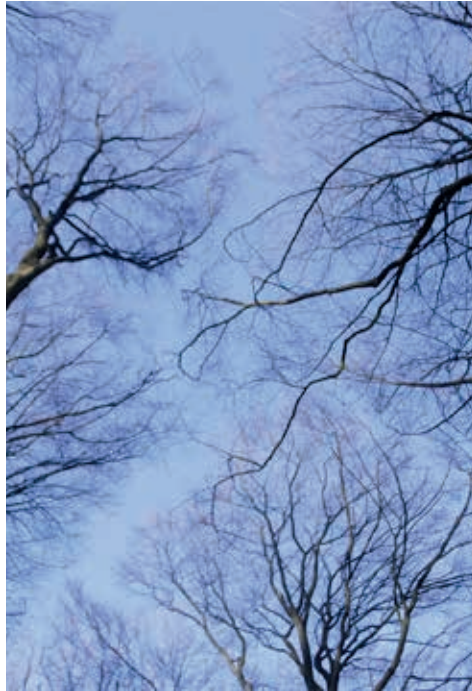
Aanvraag nieuwe Regio Deal voor de Veluwe

veluweop1

 provincie
Gelderland

vitale vakantieparken

Colofon

Uitgave

Veluwe op 1, december 2023
veluweop1@apeldoorn.nl

Hoofredactie

Patricia Verhelst (Veluwe op 1)

Vormgeving

Vorm & Vast, Gennep

Druk

Druk & Vorm, Nijmegen

Aan dit nummer werkten mee

Willem Bijleveld, Edith Scholte-Wessels, Han van den Heuvel, Johan Kaspers, Dianne Nijland, Ilse van den Hout, Evert Leusink, Judith van Elderen, Erica Hottinga, Loes Riphagen en Gottmer kinderboeken, IVN, Jack Boumeester, Jaap van den Ende, Jan Bosch en Rob van den Hazel.

Foto's werden gemaakt door

Ronald van Veen, Carla Meesters, Routebureau Veluwe, Patricia Verhelst, Edith Scholte-Wessels, Bas van Lith en provincie Gelderland.

Alle teksten en beelden in deze uitgave mogen vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden, mits met bronvermelding. Hoewel wij bij de totstandkoming van deze uitgave de grootst mogelijke zorgvuldigheid hebben betracht, bestaat altijd de mogelijkheid dat bepaalde informatie niet klopt of na verloop van tijd verouderd of niet meer juist is.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door

Regio Deal Veerkrachtige Veluwe

In samenwerking met:

Veluwe op 1 is een netwerksamenwerking.

De volgende partners op de Veluwe nemen deel aan de samenwerking en ondertekenden een samenwerkingsovereenkomst:

Gemeenten:

Apeldoorn
Arnhem
Barneveld
Brummen
Ede
Elburg
Epe
Ermelo
Harderwijk
Hattem
Heerde
Nijkerk
Nunspeet
Oldebroek
Renkum
Rheden
Putten
Rozendaal
Scherpenzeel
Voorst
Wageningen

ANWB
Gelders Particulier Grondbezit
Geldersch Landschap en Kasteelen
HISWA-RECRON
IVN
Koninklijke Horeca Nederland
Kroondomein het Loo
Leisurelands
LTO
Nationale Park De Hoge Veluwe
Natuurmonumenten
Overleg Dé Veluwse Attracties
Provincie Gelderland
Rijks Vastgoed Bedrijf
Staatsbosbeheer

